

cundum instans angelicum durare aliquo tempore nostro : quamvis enim non eadem necessitate determinato tempore coexistit, sed minori, ac minori coexistere potuerit, nihilominus in re ipsa certum aliquod tempus esse necessario debuit, voluntate Dei, et Angeli determinandum. Si vero primum instans Angelorum duravit per aliquod tempus nostrum, a paritate rationis, vel a fortiori, idem dicendum est de secundo, quia major occasio, vel etiam necessitas permanentioris durationis in secunda mora, quam in prima invenitur. Tum quia prima mora fuit, quasi naturalis, seu cum minori deliberatione, quam secunda : tum etiam quia in prima per se solum necessaria fuit illuminatio, et inspiratio Dei, et consensus Angeli, quod totum in instanti nostro facile fieri potuit, et ultra illud non apparet necessitas majoris permanentiæ in illo quasi statu, sine ulla mutatione in tali actu, et dispositione potentiarum, quamvis illi non repugnet. At vero in secunda mora multa intelligimus ab Angelis facta, quæ moraliter loquendo majorem moram, et durationem postulabant.

13. *Ostenditur secundo.* — Unde probatur secundo idem suppositum juxta probabilem sententiam, quam in libro septimo defendemus, postquam in primo instanti omnes Angeli per fidem Deum, ut Trinum, et Unum, et ut supernaturalem finem, ac sanctificatorem, et remuneratorem cognoverunt, eumque ex charitate super omnia dilexerunt. In secunda mora omnibus propositus est Christus, ut illum tanquam Deum hominem futurum fide susceperent, et ut caput suum, ac auctorem suæ, salutis recognoscerent, et utroque titulo diligenter, et reverenter colerent, et adorarent. Et de hac reverentia, et subjectione ad Christum peculiare præceptum susceperunt. Huic autem præcepto tanquam sibi injurioso Lucifer repugnavit, illamque excellentiam, quasi suæ naturæ debitam appetiit, et aliis omnibus Angelis persuadere conatus est, eique multi consenserunt, alii vero plures Christo se submisserunt. Et supremus illorum se Luciferi opposuit, et reliquos etiam ad obediendum Deo induxit. Hoc autem magnum prælium non videtur fieri, et finiri potuisse in uno instanti nostri temporis. Quia fortasse non poterat Angelus supremus simul ad omnes alios loqui, et unicuique suadere, et varias rationes, ac motiva proponere : et alii qui audiebant non necessario in eodem instanti, in quo suasionem concipiebant, deliberabant, consentiendo, vel dissentiendo : sed poterant continere actum

voluntatis, et magis rem considerare, vel contrarias persuasiones evolvere. Præsertim quia cum res illa supernaturalis esset, poterant circa eam discurrere, et momenta rationum moralium expendere : ergo non potuit totum illud negotium in uno instanti nostri temporis transigi. Imo hinc incertum esse videtur, an hæc secunda mora in ordine ad nostrum tempus in eodem instanti, ac simul in omnibus Angelis inceperit, vel etiam omnes, qui peccaverunt, simul peccaverint, et e contrario omnes, qui obediunt, simul consenserint, de quo in sequentibus opportunius dicemus.

14. *Notatio quod in actu bono Angelorum consideratur primo efficientia.* — Secundo permanentia. — Atque ex his infero, in perseverantia uniuscujusque boni Angeli (omissa pertinacia malorum usque ad suum locum) duo esse, vel re, vel ratione, in re ipsa fundata distinguenda. Unum est simplex efficientia illius principalis actus, quo divino præcepto consenserunt, et Christo per fidem, et dilectionem adhæserunt : quod facilius intelligitur apprehendendo illum actum in primo instanti sui esse, quod sit omnino indivisibile instans nostri temporis. Talis enim actus etiam ut sic conceptus, quatenus adjungitur dilectioni Dei habitæ in primo creationis instanti, quædam perseverantia est in bono. Aliud considerandum est, permanentia in illo actu facto in secunda mora, utique durando constanter in illo per moram successivam secundum coexistentiam ad nostrum tempus, sive illa perseverantia intelligatur in uno tantum actu amoris ad Deum jam cognitum ut Deum hominem, sive sit in multis actibus inter se connexis, et simul elicitis, ut sunt voluntas credendi, spes, amor et reverentia. Sive etiam cum his actibus intelligantur fieri alii in eadem mora cum aliqua successione inter se, et cum perseverantia illius amoris, ex quo nascuntur. Ut si forte Angeli boni inter se colloquebantur, et persuadebant mutuo ad resistendum malis, vel si conati sunt eos, qui lapsi sunt, continere in officio, priusquam haberentur, vel etiam eos revocare a lapsu, priusquam scirent esse omnino damnatos. Vel si laudes Dei, et Christi multiplicabant ad malorum confusionem. Hæc enim, et similia possible sunt sine ullo incommodo, vel inconvenienti, et non limitantur ad illam opinionem de revelatione Christi, etc. Nam in quacumque materia bellum illud spirituale consertum fuerit, et meritum bonorum, ac demeritum malorum exercitum fuerit, tota illa consideratio, et actuum varietas locum

habet, ut jam supra tactum est, et ex dicendis de lapsu Angelorum malorum magis explicabitur.

15. *Prima conclusio certa.* — His ergo positis dicimus imprimis, Angelos omnes tam bonos quam malos in secunda mora priori modo considerata pro uno instanti indivisibili nostri temporis habuisse auxilium sufficiens ad perseverandum illo priori modo, id est, ad consentiendum Deo vocanti, et obediendum præcipienti. Hoc certissimum est, quia de bonis clarum est, non defuisse illis tale auxilium. De malis recte id probat Augustinus quia alias non perseverare, vel non consentire, aut non resistere, non imputaretur illis ad culpam.

16. *Secunda conclusio.* — Secundo addimus, hoc auxilium, quatenus præveniens, fuisse in omnibus Angelis æquale in ratione auxilii, et virtutis ad operandum. Cum dico æquale, semper intelligo cum uniformi, seu proportionata difformitate, seu inæqualitate; sic enim Lucifer absolute majorem gratiam habuit, et illustriorem vocationem, quam Angelus inferior : tamen in hoc fuit æqualitas, quod unusquisque juxta conditionem suam, sicut primam gratiam, ita etiam secundam vocationem in instanti secundo recepit. Et sic probatur assertio ex eo, quod sæpe diximus, Deum in tribuentis Angelis donis gratiæ non fecisse discretionem inter eos, donec ipsi suo arbitrio dispares se fecerunt. Quod principium traditur ab Augustino et recipitur a D. Thoma et aliis theologis. At vero in illo secundo instanti indivisibili prius natura quam Angeli omnes novam vocationem, vel excitationem acciperent, nondum suis actibus se impares fecerant : ergo æquale vocationem, seu illuminationem, et inspirationem a Deo receperunt : ergo illa æqualitas erat in ipsa entitate, et perfectione divinæ motionis, sub qua ratione dicuntur illa auxilia æqualia in ratione auxiliorum.

Confirmatur ex Augustino. — Et hanc assertionem videtur mihi intendere Augustinus, in lib. de Corrept. et Grat., cap. 10, cum dicit : *Deum sic ordinasse Angelorum, et hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium : et deinde quid posset gratiæ beneficium, justitiæque judicium.* Jam enim supra dixi, Augustinum non loqui de solo arbitrio omni gratia destituto : sed potius per gratiam Dei sufficienter adjuto. Sic autem maxime ostenditur in Angelis, si cum æquali auxilio in ratione auxilii quidam ceciderunt, et alii steterunt. Unde subjungit : *Denique An-*

geli quidam, quorum princeps est, qui dicitur diabolus, per liberum arbitrium a Domino Deo refugæ facti sunt. Cæteri autem per liberum arbitrium in veritate steterunt. Non autem sine auxilio; ergo saltem cum æquali, seu uniformiter dato, vel oblato : nam si stetissent boni Angeli ex potentiori auxilio, jam non ita ostenderetur in illa differentia eventuum, *quid posset liberum arbitrium*, sicut Augustinus proposuerat. Nec etiam inveniretur differentia inter modum, quo Deus cum Angelis, et hominibus ante peccatum, et cum hominibus post peccatum peculiarem gratiam suam ostendere voluit. Et simili modo, cap. 11, de Angelis sanctis dicit : *Cadentibus aliis per liberum arbitrium per idem liberum arbitrium steterunt isti, et hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt.* Statim vero explicat utroque habuisse adjutorium, sine quo permanere non possent, alias mali non sua culpa cecidissent.

17. *Tertia conclusio.* — Tertio assero, illudmet auxilium in Angelis sanctis fuisse majus in ratione doni, ac beneficii gratiæ. Probatur, quoniam auxilium illud in sanctis Angelis fuit vocatio efficax ad amandum Deum, et illi obediendum : in cæteris vero Angelis fuit tantum vocatio sufficiens : sed vocatio efficax est majus gratiæ donum, quam sufficiens tantum : saltem in ratione gratuiti beneficii : ergo vocatio sanctorum Angelorum fuit major in ratione gratiæ, et beneficii. Quæ ratio intellectis terminis evidens est ex materia de Gratia : et ideo latius illam non explico. Solum posset objici, quia jam admittimus aliquam discretionem esse factam inter Angelos, antequam ipsi se discernèrent. At hæc objectio procederet contra eos, qui efficaciam auxilii prævenientis ponunt in prædeterminatione, vel aliquo motu simili. Nos vero facile respondemus, factam quidem esse discretionem in prædestinatione : non tamen sine præscientia diversi usus libertatis sub conditione præscito, quæ in ordine prædestinationis sufficit.

18. *Quarta conclusio.* — Quarto vero addendum est, recepisse sanctos Angelos ad hujusmodi actum speciale auxilium adjuvans, seu concomitans : quod mali Angeli actu non receperunt : quamvis per illos, steterit, quominus illud receperint : et ita donum illud utriusque fuit æqualiter oblatum, licet non fuerit eis æqualiter actu datum. Totum hoc est manifestum ex materia de Gratia : in hoc non eadem ratio est de Angelis, et hominibus. Nam hoc auxilium concomitans est ipse influxus Dei in

actus liberi arbitrii, et ideo actu non datur, nisi actu conanti per liberum arbitrium: offertur autem etiam ei, qui non consentit, ut possit consentire si velit. Ita ergo cum Angelis servatum est: et ita hoc auxilium datum est malis Angelis tantum in actu primo, seu in præparatione sufficientis: sanctis vero est datum efficaciter, et in hoc etiam major gratia illis facta est, tum in ratione moralis beneficii; tum etiam physice, quia aliquid majus, quam alii, nimirum ipsam actualem conversionem, receperunt.

19. *Quinta conclusio.* — Hæc autem omnia, ut dixi, solum intelliguntur de illa secunda electione bona cum plena libertate a sanctis Angelis facta, quatenus in unico instanti nostri temporis intelligitur elicita: quia vero (ut dixi) per majorem moram in illa perseveratum est, explicandum superest, an indigerint novo auxilio gratiæ ad perseverantiam hoc modo consummandam. Et præcipue dubitatur de speciali auxilio præveniente distincto a priori, et majori non solum in ratione favoris, sed etiam in ratione auxilii. In hoc ergo puncto addo quinto, probabilissimum mihi esse, facta illa deliberatione a sanctis Angelis, statim datum esse omnibus illis a Deo speciale auxilium præveniens, et majus in ratione auxilii, quod malis Angelis non est datum: per quod auxilium datum est sanctis Angelis, ut efficaciter in bona electione facta, et in gratia, vel auxilio confirmati permanserint, vel certe donum infallibiliter perseverandi acciperent. Probatur, quia dictum est, omnes Angelos, qui semel bene elegerunt in secunda mora, de facto perseverasse, et ab omni peccato contrario abstinuisse, atque ita cum integra innocentia salvatos esse: ergo id provenit ex aliqua speciali providentia, et protectione Dei: sed hæc non datur sine aliquo majori auxilio præveniente, et protegente personam ne cadat; ergo signum est, illam generalem perseverantiam omnium fuisse ex aliquo speciali auxilio Dei. Probatur consequentia ex ratione dubitandi supra posita. Nam cum illa perseverantia adhuc esset contingens, et ex libero usu voluntatis penderet, non poterat esse certa, et infallibilis in omnibus illis Angelis, qui semel bene elegerunt, nisi Deus sub speciali protectione, et auxilio omnes illos statim reciperet; ergo effectus ipse monstravit, Deum omnibus illis statim infallibile donum perseverantiæ contulisse.

20. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices, non fuisse necessarium novum, vel majus auxilium in

ratione auxilii, sed sufficere potuisse continuationem ejusdem auxilii efficaciæ, quod sub ea ratione erat majus in ratione beneficii, non in ratione auxilii. Respondeo, ad infallibilem perseverantiam omnium illud non satis fuisse. Primo, quia fieri potuit, ut in præsentia Dei illud auxilium esset efficax ad eliciendam illam electionem, et non perseverandum in illa: nam hoc erat in se possibile, et contingens, quatenus pendebat ex usu concomitante liberi arbitrii, et ex novis occasionibus retrocedendi, quæ accidere poterant; ergo poterat cadere sub præsentiam conditionatam Dei: ergo hæc ratione potuit esse necessarium majus aliquod et fortius auxilium. Deinde fieri potuit, ut esset necessarium, novos actus efficere, et aliqua de novo considerare durante adhuc via: ergo etiam propter hæc potuit esse necessarium specialius Dei auxilium. Denique eo ipso, quod illa mora ex se, et considerata mutabilitate liberi arbitrii angelici, erat subjecta mutationi, ut supponitur, ut esset in omnibus certa perseverantia, necessarium fuit speciale auxilium, quo illi mutationi occurreretur: ergo datum est omnibus sanctis Angelis, unicuique juxta indigentiam quam habere poterant, non solum ex natura sua, sed etiam ut erat sub præsentia Dei conditionata. Et hoc genus providentiæ Dei est valde consentaneum divinæ gratiæ, et prædestinationi; et nullum inconveniens est, quod dicamus, hoc majus auxilium datum esse bonis Angelis, et non malis. Tum, quia Deus est liberalis distributor suorum bonorum, tum maxime, quia in hoc etiam servavit Deus proportionem, quam servare decreverat cum Angelis, dando illis auxilia gratiæ juxta proportionem naturalium. Nam hoc servandum fuit cæteris existentibus paribus ex parte eorum. At vero in illo instanti jam erat magna disparitas inter Angelos, qui bene elegerant, et cæteros male eligentes, et ideo merito illos Deus suscepit sub speciali protectione sua, et non alios. Dices, ergo sancti Angeli per illam bonam electionem meruerunt hoc auxilium confirmationis in gratia, vel infallibilis perseverantiæ. Respondeo, non meruisse illud de condigno, tamen ad illud se disposuisse, et de congruo etiam illud meruisse; quod non est inconveniens, ut ex materia de Gratia constat. Et quamvis non soleat Deus infallibiliter dare hominibus perseverantiam, etiamsi aliquando de congruo illam mereantur: in Angelis genus illud providentiæ est magis consentaneum naturæ, modoque operandi illorum, et ordini divinæ sapientiæ, ideoque verisimillimum est, juxta

prædictam dispositionem et cooperationem Deum omnibus sanctis Angelis infallibilem perseverantiam dedisse.

21. *Respondetur fundamentis contrariis in n. 8 et 9.* — *Objectio contra superius dicta.* — *Solvitur juxta unam opinionem de 2 mora Angelorum.* — Et per hæc satisfactum est rationibus dubitandi in principio positis: nam posteriores admittimus, quæ explicandæ sunt, et accommodandæ juxta resolutionem datam. Ex prioribus autem (omissa prima, cui jam directe responsum est) secunda, et tertia solum probant, potestatem perseverandi dari sine peculiari auxilio; nihilominus tamen ad infallibilem perseverantiam pro aliqua duratione notabili, specialius auxilium necessarium est, ut declaravi. Solum superest objectio, quia videmur in hoc supponere secundam moram angelicam non esse unum instans indivisibile, neque per coexistentiam ad nostrum tempus, nec in se, quod communiter non approbatur. Respondeo, doctrinam datam ad omnem opinionem de illis morulis accommodari posse, et in hoc sensu a nobis tradi. Nam si quis defendat, illam secundam moram esse unum tantum indivisibile instans etiam per coexistentiam ad nostrum tempus, consequenter dicere potest, et debet, donum perseverantiæ in Angelis solum addidisse primæ vocationi, et auxiliis datis in primo instanti creationis, secundam vocationem efficacem datam bonis in secundo instanti ad aliquam electionem in illo faciendam, per quem eorum via terminata fuit. Et cum negari non possit Angelos malos habuisse in eodem instanti auxilium sufficiens ad similem electionem: consequenter dicendum est, donum perseverantiæ sanctorum Angelorum tantum excessisse auxilium malis datum, eo modo quo vocatio efficax excedit sufficientem, ac proinde excessisse in ratione beneficii, et non in entitate, seu in ratione auxilii. Hoc enim pro constanti habemus, ut in lib. 3, de Gratia probavimus.

22. *Solvitur juxta alteram opinionem de tali mora.* — Et servata proportione, si quis senserit illud secundum instans in omnibus Angelis sanctis fuisse unum actum in se indivisi-

bilem, et immutatum, permanens tamen, et coexistens alicui temporis nostro: consequenter dicet, ipsam vocationem datam esse cum congruitate ad talem actum sic permanentem, et in illa tantum congruentia superasse gratiam prævenientem datam Angelis malis ad similem actum. Illa autem congruitas non addit auxilio novam vim effectivam, sed tantum actualem efficientiam cum cooperatione libera voluntatis a DEO prævisa per scientiam conditionatam. Et ita vocatio illa, seu inspiratio data bonis Angelis in secundo instanti de se non excedit simile auxilium datum malis Angelis in entitate sua, seu in ratione auxilii, sed tantum in ratione beneficii, quia in meliori opportunitate, et congruentia data est. Item potuit in Angelis sanctis permanentem esse, quam in malis: sed hoc ex hac parte non habuit originem ex Deo, sed ex ipsorum Angelorum peccantium abusu.

23. *Solvitur juxta auctorem.* — Mihi autem simpliciter probabilius videtur, illam secundam moram non caruisse omni successione etiam in sua mensura, et secundum se spectata, propter rationes supra factas; et nihilominus reputari unum instans angelicum. Vel, quia in singulis Angelis consideratur unus principalis bonæ conversionis, seu deliberate electionis, ac dilectionis, qui fuit mensura illius viæ in se indivisibilis, ac semper permanens, licet ab illo varii actus aliarum virtutum emanare potuerint, etiam cum successione aliqua inter se, ita ut omnes illi uni instanti indivisibili coextiterint. Vel, quia illa mora mensuratur per actum aliquem immutabilem supremi Angeli sancti, qui respectu illius fuit intrinseca mensura viæ ejus, respectu vero aliorum fuit extrinseca, et sufficiens, ut omnium via duorum tantum instantium fuisse dicatur. Et juxta hunc modum sentiendi de durationibus angelicis procedit optime doctrina data, de majori auxilio, etiam in ratione auxilii, et divinæ protectionis sanctorum Angelorum ad perseverandum collate. Et hæc sufficiant de statu viæ sanctorum Angelorum. Jam ad statum Patriæ transeamus.